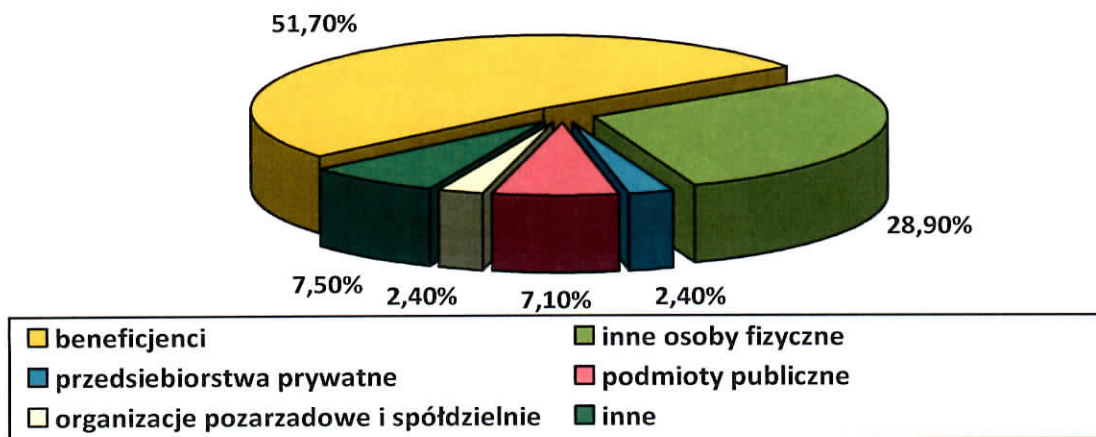

Wykres 5. Adresaci usług świadczonych przez organizacje uczestniczące w badaniu.

Wśród odbiorców dóbr i usług wskazywano beneficjentów oraz inne osoby fizyczne, a także przedsiębiorstwa prywatne, przedsiębiorstwa i/lub administrację publiczną, organizacje pozarządowe i spółdzielnie. Jednak najczęściej oferowane usługi i dobra kierowane były bezpośrednio do samych zainteresowanych (beneficjentów) i taka sytuacja miała miejsce w ponad połowie badanych organizacji (152 podmioty). Kategoria „inne osoby fizyczne” otrzymała prawie 1/3 wskazań, a pozostałe nie przekroczyły 10% odpowiedzi. Dokładne dane prezentuje wykres nr 6.

Wykres 6. Główni odbiorcy oferowanych dóbr i usług.

Aby poznać cele działalności objętych badaniami organizacji, zadaliśmy pytanie otwarte dające możliwość pełnej wypowiedzi na temat celów przyświecających podejmowanym przez nie działaniom. Wypowiedzi pisemnej udzieliło nam 290 podmiotów. Ze względu na fakt, że w większości odpowiedzi

pojawiło się kilka ważnych elementów mogących świadczyć o wybranej misji, po zdekodowaniu ich stworzyliśmy pytanie zamknięte wielokrotnego wyboru, w którym istniała możliwość wskazania trzech najważniejszych celów. Do kategorii misji/celów organizacji stworzonych po zdekodowaniu pytania należą:

1. osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem (bezrobotni, bezdomni, uzależnieni, zagrożeni patologią, w kryzysowej sytuacji),
2. niepełnosprawni i chorzy,
3. rozwój społeczeństwa obywatelskiego (wsparcie trzeciego sektora, aktywność obywatelska, aktywność lokalna),
4. rodzina (rodzina, kobiety i dzieci, dzieci, rodziny zastępcze),
5. młodzież (edukacja, czas wolny, profilaktyka, aktywizacja),
6. dorośli, edukacja ustawiczna (m.in. uniwersytety trzeciego wieku),
7. bezpieczeństwo (gaszenie pożarów, ochrona mienia, pomoc poszkodowanym),
8. sport, rekreacja, turystyka,
9. kultura i nauka (dziedzictwo kulturowe, tradycja narodowa, rekonstrukcje historyczne),
10. przedsiębiorczość (biznes, małe i średnie przedsiębiorstwa),
11. inne (promocja idei, hobby, wsparcie dla placówek).

Najczęściej wskazywanymi celami było podejmowanie działań związanych z promocją i rozwojem sportu i turystyki (15,7% wskazań). Wspomaganie osób wykluczonych, jak bezrobotni, bezdomni, uzależnieni, zagrożeni patologią, czy w kryzysowej sytuacji osadziło w misji organizacji 14,4% podmiotów. Trzecią pozycję pod względem liczby wskazań otrzymała rodzina, reprezentowana przez kobiety, dzieci, rodziny zastępcze – 13,5%, a czwartą działania na rzecz kultury i nauki, opisywane najczęściej poprzez dbanie o dziedzictwo narodowe i tradycję kulturową – 12,7% wypowiedzi. Prawie 11% wskazań otrzymały zadania związane z obsługą chorych i niepełnosprawnych. Poniżej 10% wskazań dotyczyło edukacji, profilaktyce i aktywizacji młodzieży (9,4%) oraz rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego (8,3%). Pozostałe kategorie, tj. dorośli i edukacja ustawiczna oraz przedsiębiorczość umieściło w swoich misjach mniej niż 3% organizacji.

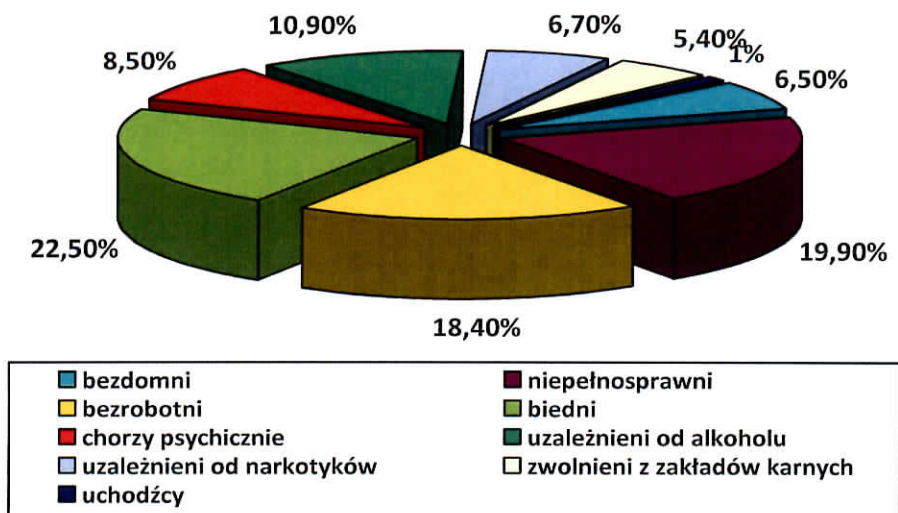
Podczas badań zapytaliśmy także o powody wyboru określonego przez respondentów kierunku i obszaru działalności. Respondenci wskazywali najczęściej, że to prywatne przekonania członków – założycieli były powodem wybrania obszaru działania reprezentowanej przez nich organizacji (29%). Dowodzi to wewnętrznosterowności tej kategorii osób i niezachwianej wiary w własne możliwości i w słuszność wybranej drogi. Pomysł na działalność drugiej pod względem liczby wskazań kategorii był wynikiem rad rodzinnych, koleżeńskich, czy sąsiedzkich i informacji o zapotrzebowaniu środowiska lokalnego na konkretne produkty czy usługi (22,2%). Podobną liczbę odpowiedzi otrzymały powody wynikające z wykształcenia czy umiejętności członków organizacji (11,4%) oraz doświadczenie w prowadzeniu działalności zdobyte przez założycieli w ramach innej formy prawnej (11,2%). Kolejnym

powodem wybierania celu i obszaru działalności było wykorzystanie już istniejącego podsystemu zasobów organizacji jakim były maszyny i narzędzia. Owo wykorzystanie wyposażenia, dające możliwość obniżenia kosztów tworzenia nowej działalności było ważnym czynnikiem dla 10,8% respondentów. Ponadto ankietowani mówili także o dobrej znajomości rynku i wyników badań popytu na dane usługi i produkty (8,4%) oraz przystosowaniu pomysłów już istniejących w innych regionach kraju, czy świata i zaadoptowanie ich na terenie województwa lubuskiego (7%). Kategorię „inne” w dużej mierze reprezentowały odpowiedzi skupione wokół trudności w zaspokajaniu potrzeb w środowisku lokalnym i próbie zmiany tej sytuacji. Respondenci wskazywali tu na brak możliwości rehabilitacji w publicznych instytucjach służby zdrowia, trudności z dojazdem do najbliższych organizacji niezbędnych do realizacji potrzeby, czy wysokie zapotrzebowanie w środowisku lokalnym na świadczoną usługę. Inną kategorią motywów wyboru obszaru działalności reprezentowanej organizacji były motywy związane z zaspokojeniem własnych potrzeb, jak chęć samorozwoju i samorealizacji członków organizacji.

Podmioty ekonomii społecznej a problem wykluczenia

Podczas tworzenia diagnozy stanu ekonomii społecznej w województwie lubuskim ważne było także ustalenie jaka część badanych organizacji nie tylko stanowi jej potencjał ale także faktycznie pracuje na rzecz jej rozwoju. W tym celu zapytaliśmy o liczbę i odmiany wykluczonych objętych opieką. Analiza liczby osób wykluczonych będących podopiecznymi badanych podmiotów ekonomii społecznej wykazała, że potencjał tego sektora jest względnie duży, jednak liczba realnie działających organizacji na jej rzecz bardzo mała. Ze wszystkich podmiotów uczestniczących w tej części badań jedynie 35 wykazało, że zajmuje się świadczeniem usług osobom zagrożonym wykluczeniem, bądź wykluczonym, co stanowi 11,7% próby zrealizowanej. Wśród organizacji zajmujących się zaspokajaniem potrzeb osób wykluczonych ponad połowa (51,4%) obejmuje swoją opieką od jednej do trzech osób. Kolejne 22,9% współpracuje z grupą czterech – dziewięciu osób, a następne 25,7% z grupą liczącą od 10 do 29 osób. Po jednej organizacji opiekowało się: 80 osobami wykluczonymi; 100 osobami; 135 oraz 350 osobami wykluczonymi. Wykluczonymi najczęściej reprezentowanymi przez badane organizacje byli według kolejności wskazań: biedni, niepełnosprawni, bezrobotni (powyżej 20% wskazań). Około 10% wskazań otrzymali kolejno uzależnieni od alkoholu i chorzy psychicznie, a około 6% i mniej bezdomni i uzależnieni od narkotyków. Najrzadziej reprezentowano interesy uchodźców. O pomocy świadczonej tej kategorii mówiło jedynie czterech przedstawicieli badanych podmiotów. Prezentowane tu wyniki są pochodną pytania wielokrotnego wyboru dlatego podawane liczby i odsetki nie muszą sumować się do stu. Dokładny rozkład zmiennej prezentuje wykres nr 7.

Wykres 7. Rodzaje wykluczonych i/lub zagrożonych wykluczeniem uczestniczących w działaniach badanych organizacji.

Dodatkowe informacje na temat skali i zakresu działań na rzecz osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem uzyskaliśmy, zadając pytanie o najważniejsze projekty realizowane przez poszczególne podmioty. Było to pytanie otwarte, w związku z czym respondenci formułowali odpowiedzi bardzo zróżnicowane pod względem treści, formy i długości. Analizując je pod kątem ukierunkowania na potrzeby osób wykluczonych oraz zastosowania biznesowych metod aktywizacji, wyodrębniliśmy trzy kategorie projektów. Poniżej kolejno je omawiamy, podając przykłady działań podejmowanych w ramach wskazywanych projektów.

1) Projekty skierowane do szerokiego grona odbiorców, bez wskazania osób wykluczonych jako uczestników. Jest to kategoria najliczniejsza (ok. 2/3 wskazań). Mieszczą się w niej projekty edukacyjne, kulturalne, sportowe, turystyczne, religijne i wszelkie inne. Uczestnictwo osób wykluczonych w większości z nich jest oczywiście możliwe, jednak przedstawiciele badanych podmiotów nie wskazali ich jako uczestników czy beneficjentów.

2) Projekty uwzględniające osoby wykluczone, ale bez wykorzystania instrumentów biznesowych. Druga z wyróżnionych kategorii obejmuje około 1/5 wymienionych projektów. Są to projekty, w których uwzględniono na różne sposoby osoby wykluczone, ale bez wykorzystania instrumentów biznesowych. Poniżej podajemy wybrane tematy tego typu projektów:

- wsparcie wolontariatu,
- organizacja olimpiad integracyjnych,
- hipoterapia dla osób niepełnosprawnych,

- rajd samochodowy dla niepełnosprawnych,
- grupa przeciwdziałania nawrotom dla osób powracających z zakładów karnych i ośrodków terapii uzależnień,
- grupa wsparcia dla osób współuzależnionych,
- organizacja imprez środowiskowych dla dzieci z rodzin zastępczych,
- warsztaty antydyskryminacyjne,
- prowadzenie świetlic socjoterapeutycznych,
- prowadzenie klubów seniora,
- pomoc osobom wykluczonym cyfrowo, warsztaty komputerowe,
- pomoc byłym pracownikom Państwowego Gospodarstwa Rolnego (PGR) i ich rodzinom.

3) Projekty ukierunkowane na aktywizację osób wykluczonych dzięki wykorzystaniu instrumentów biznesowych.

Ta kategoria projektów stała się przedmiotem naszego szczególnego zainteresowania. Nie trudno było zauważyć, że tego typu projekty były wskazywane najrzadziej (mniej niż 10% wszystkich wymienianych). Respondenci wymieniali następujące działania składające się na projekty, których celem była aktywizacja poprzez pracę:

- reintegracja społeczna i zawodowa osób bezdomnych mieszkających we wspólnocie w Drezdenku,
- program „Winda” – przeciwdziałanie niepowodzeniom młodzieży na rynku pracy,
- pomoc i aktywizacja młodzieży opuszczającej rodziny zastępcze,
- aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem w społecznościach wiejskich,
- stworzenie osobom niepełnosprawnym, niezdolnym do podjęcia pracy możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do zatrudnienia,
- działania na rzecz rozwoju spółdzielczości socjalnej, udzielanie pożyczek na rozwój działalności gospodarczej,
- prowadzenie warsztatów aktywizujących społecznie dla dzieci i młodzieży; warsztaty aktywizujące społecznie dla osób nowo ociemniałych,
- prowadzenie centrum integracji społecznej,
- prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej,
- prowadzenie spółdzielni socjalnej.

Reasumując dotychczasowe ustalenia można postawić tezę, że w województwie lubuskim mamy do czynienia z dużą różnicą między liczbą **potencjalnych** podmiotów ekonomii społecznej a **realnie** na jej rzecz działających. Analizowane organizacje liczą niewielu członków (prawie 60% reprezentuje kategorię do trzydziestu osób). Ponadto są to podmioty stosunkowo młode (59,5% badanych podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubuskim charakteryzuje się krótką historią funkcjonowania – nie dłużej niż dziesięć lat) oraz o skali oddziaływania zakrojonej do terenu jednego

lub dwóch powiatów (ponad 50%). Świadczone przez nie usługi zalicza się głównie od obszaru biznesu i ekonomii, edukacji oraz rekreacji i turystyki. Ponadto mimo tworzenia szeroko zakrojonych misji i celów organizacyjnych dotyczących w ponad połowie badanych podmiotów osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, niepełnosprawnych i chorych czy wspierania rodziny tylko 11% z nich faktycznie stosuje tę zasadę w praktyce. Jest to najważniejszy wskaźnik słabości badanego sektora w województwie lubuskim, ponieważ o ile istnieją w nim potencjalne podmioty ekonomii społecznej, takich, które posługując się metodami biznesowymi aktywizują osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem jest niewiele.

1.5 Oczekiwania i potrzeby lubuskich podmiotów ekonomii społecznej a Wieloletni regionalny plan działań

Warunkiem skutecznego działania podmiotów ekonomii społecznej jest zaangażowanie i współpraca jednostek organizacyjnych i osób ze wszystkich sektorów. Aby sprawdzić jaki poziom osiągnęła ta współpraca w województwie lubuskim postanowiliśmy przeprowadzić ankiety również z przedstawicielami jednostek sektorów publicznego i biznesu. Zależało nam tu na pozyskaniu informacji na temat zaangażowania badanych instytucji w tworzenie ekonomii społecznej, zasięgu współpracy międzysektorowej, a także formułowanych pod adresem liderów oczekiwań dotyczących działań, których podjęcie respondenci uważają za niezbędne dla prawidłowego rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim.

Celem, który stawiamy sobie w tym miejscu jest więc ocena stanu i dynamiki współpracy międzysektorowej w zakresie innowacyjnych metod rozwiązywania problemów społecznych.

Sektor publiczny i sektor biznesu a rozwój lubuskiej ekonomii społecznej

Aby sprawdzić stopień zaangażowania przedstawicieli sektorów publicznego i biznesu w kreowaniu ekonomii społecznej zapytaliśmy czy kierownictwo badanych organizacji widzi potrzebę rozwoju tej idei w województwie lubuskim. Badani wykazali się dużą przychylnością dla niej. Prawie 44% z nich odpowiedziało, że zdecydowanie dostrzega potrzebę dalszych działań na jej rzecz. Kolejne 51% raczej zgadzało się z tą tezą. Zsumowanie dopowiedzi „zdecydowanie tak” oraz „raczej tak” daje prawie 95% poparcie na rzecz starań w zakresie rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim. Jedynie niecałe 2% badanych uznało, że podejmowanie tego typu działań nie jest konieczne a 3,5% badanych nie miało zdania w tej kwestii. Zebrany materiał badawczy świadczy więc o dużej przychylności dla rozwoju ekonomii społecznej w regionie, co jest bardzo ważne, szczególnie dla jednostek sektora publicznego, które w większości są już zaangażowane w jej tworzenie.

Ponadto uczestniczący w badaniu przedstawiciele obydwu omawianych sektorów wykazali się nie tylko zainteresowaniem ekonomią społeczną ale również realizacją działań na rzecz jej rozwoju. Wśród najczęściej podejmowanych zadań wskazywane były szkolenia z zakresu ekonomii społecznej (ponad połowa badanych podmiotów) oraz uczestnictwo w pracach programowych dotyczących tworzenia strategii województwa, powiatu czy gminy, w których badane podmioty funkcjonują. Mniej niż 10% zajmowało się dodatkowo prowadzeniem doradztwa dla podmiotów ekonomii społecznej w regionie oraz udzielaniem wsparcia finansowego. Trzeba jednak pamiętać, że ta część próby była reprezentowana głównie przez jednostki sektora publicznego takie jak miejskie i gminne ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie oraz powiatowe urzędy pracy, które w większości działania wspierające osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem mają zapisane w statutach swoich instytucji. Najprawdopodobniej jest to główną przyczyną zwiększenia zainteresowania tych podmiotów nie tylko ideą ekonomii społecznej, ale realnie tworzonymi planami czy szkoleniami na jej rzecz.

Do głównych zadań ekonomii społecznej zalicza się integrację społeczną, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, przeciwdziałanie bezrobociu, pomoc osobom wykluczonym społecznie. Żeby te zadania były realizowane w sposób efektywny, należy dążyć do partnerstwa z instytucjami, które w założeniach niosą pomoc ww. grupie osób. Idealnym rozwiązaniem byłoby stworzenie partnerstwa składającego się z ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie, powiatowych urzędów pracy, sektora biznesu oraz podmiotów ekonomii społecznej.

Kluczową rolę we włączaniu różnych kategorii klientów pomocy społecznej w obszar działania ekonomii społecznej powinny odgrywać ośrodki pomocy społecznej, poprzez stymulowanie aktywnych zachowań ludzi społecznie wykluczonych, przekazywanie im odpowiedniej wiedzy oraz umiejętności, które pomogą im podejmować działania mające na celu tworzenie nowych i wzmacnianie istniejących już struktur ekonomii społecznej. Należy zwrócić uwagę, że swoimi działaniami, instrumentami oraz przy pomocy pracowników zajmujących się problematyką pomocy społecznej, ośrodki pomocy odpowiadają na zjawiska i problemy, które znajdują się również w zadaniach jakie realizuje ekonomia społeczna. Bardzo często pomoc społeczna nie jest utożsamiana z rynkiem pracy co oczywiście jest podejściem stereotypowym, ponieważ coraz częściej dąży się do poszukiwania takich rozwiązań, które w ramach rynku pracy zostałyby wykorzystane do promocji i celów polityki społecznej. W ostatnim czasie duży nacisk kładzie się na podnoszenie kwalifikacji pracowników urzędów pracy w zakresie aktywnej integracji, która jest pierwszym krokiem do wyprowadzenia osób z obszaru pomocy społecznej, do zakończenia pobierania zasiłków dla bezrobotnych itp.

Dlatego ważne jest aby w województwie wypracować własną ścieżkę integracji pomiędzy instytucjami pomocy społecznej, urzędami pracy oraz podmiotami ekonomii społecznej. Nie może być sytuacji

kiedy osoby zainteresowane założeniem np. spółdzielni socjalnej otrzymują wsparcie oraz potrzebne informacje ze strony pomocy społecznej, natomiast nie mogą liczyć na wsparcie urzędów pracy. Z opinii osób zajmujących się działalnością ekonomii społecznej w województwie lubuskim, wynika, że częstym problemem jest brak współpracy z powiatowymi urzędami pracy. Najczęściej słyzy się o problemach z pozyskaniem dotacji oraz niewystarczającym wsparciem merytorycznym ze strony urzędników.

Podsumowując należy stwierdzić, że trzeba dołożyć wszelkich starań, aby znaleźć klucz do aktywizacji osób wykluczonych społecznie a następnie wskazać instrumenty ekonomii społecznej, z których mogą skorzystać, żeby lepiej żyć.

Tabela 4. Porównanie zakresu działań planowanych i realizowanych na rzecz ekonomii społecznej w sektorach publicznym i biznesu

Lp.	Rodzaj działań	Działania podejmowane		Działania planowane	
		N	%	N	%
1.	Prace programowe, np. nad strategią województwa, powiatu, gminy	21	29,6	25	30,9
2.	Działania szkoleniowe	41	57,7	40	49,4
3.	Doradztwo dla PES	6	8,5	11	13,6
4.	Wsparcie finansowe dla PES	3	4,2	5	6,2
	Ogółem	71	100	81	100

Zestawienie działań podejmowanych z planowanymi wykazało, że wyrażane chęci i plany przewyższają liczebnie zakres realizacji w każdym z wymienionych zadań. Różnica ta jest widoczna już na poziomie analizy liczby odpowiedzi uczestniczących w badaniu. Opisywane pytanie dawało możliwość wybrania maksymalnie czterech odpowiedzi i częściej korzystano z tej możliwości opowiadając o działaniach planowanych. Respondenci wskazywali więcej zamierzonych działań w każdym z wymienionych obszarów za wyjątkiem szkoleń. Dokładną prezentację danych statystycznych przedstawia tabela nr 4.

Dodatkowo przeprowadzona analiza kategorii „inne” dla obydwu pytań wykazała, że kolejnymi zadaniami istniejącymi zarówno w sferze planów jak i działań są: zaangażowanie w pracę z osobami wykluczonymi jako realizacja zadań statutowych organizacji, wsparcie promocyjne idei ekonomii społecznej oraz praca w partnerstwie. Kategorią, która pojawiła się tylko w odpowiedzi „inne” dla działań planowanych było także promowanie dobrych praktyk oraz uczestnictwo lub przygotowanie wyjazdów studyjnych w ramach ekonomii społecznej.

Oczekiwania wobec lubuskich liderów ekonomii społecznej

Jakie instytucje powinny pełnić rolę liderów rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim? Jakie działania przede wszystkim powinny być podjęte w celu rozwoju tej formy aktywności? Przemysłana i trafna odpowiedź na powyższe pytania jest jednym z istotnych warunków skutecznej i owocnej współpracy.

Biorąc to pod uwagę poprosiliśmy o wypowiedzi na ten temat przedstawicieli jednostek sektora publicznego i sektora biznesu. Celowo sformułowaliśmy pytania o charakterze otwartym, nie chcąc sugerować żadnych wariantów odpowiedzi. Uzyskaliśmy dzięki temu wiele zróżnicowanych odpowiedzi, które można przyporządkować do kilku kategorii. Tabela nr 5 przedstawia rozkład preferencji dotyczących liderów, czyli tych jednostek, które zdaniem badanych, powinny ponosić największą odpowiedzialność i są zdolne unieść ciężar tego zadania.

Tabela 5. Liderzy ekonomii społecznej preferowani przez przedstawicieli sektora publicznego i sektora biznesu

Lp.	Rodzaje podmiotów	Liczba wskazań	
		N	%
1.	Wspólna odpowiedzialność wszystkich sektorów	22	41,5
2.	Jednostki sektora publicznego	18	34
3.	Organizacje obywatelskie (stowarzyszenia, fundacje)	8	15
4.	Inne jednostki	1	2
5.	Trudno powiedzieć	4	7,5
Ogółem		53	100

Z punktu widzenia celu niniejszego rozdziału, którym jest, między innymi określenie poziomu i zakresu współpracy między jednostkami poszczególnych sektorów, istotne wydaje się ustalenie, że najwięcej wskazań uzyskały propozycje, które mieszczą się w kategorii „Wspólna odpowiedzialność wszystkich sektorów” (41,55%). Można na tej podstawie stwierdzić, że w jednostkach sektora publicznego dominuje przekonanie o potrzebie, a nawet konieczności współpracy na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Ten sposób myślenia dobrze ilustrują niektóre rozbudowane odpowiedzi naszych respondentów. Poniżej cytujemy trzy z nich.

„Instytucje stworzone na bazie partnerstwa publiczno-prywatnego. Współpraca między sektorem publicznym i prywatnym zlikwiduje bariery administracyjne.”

„Na poziomie województwa: Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej we współpracy z funkcjonującymi podmiotami ES oraz w szczególności - z powiatowymi urzędami pracy i organizacjami (osobami) mającymi przygotowanie, wiedzę i doświadczenie w działaniach na rzecz aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Na poziomie powiatów: powiatowe urzędy pracy we współpracy z funkcjonującymi podmiotami ES oraz organizacjami (osobami) mającymi przygotowanie, wiedzę i doświadczenie w działaniach na rzecz aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Na poziomie gmin: samorząd gminny lub OPS we współpracy z funkcjonującymi podmiotami ES oraz organizacjami (osobami) mającymi przygotowanie, wiedzę i doświadczenie w działaniach na rzecz aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.”

„Sądzę iż większość oczekuje, że powinny to być jednostki pomocy społecznej, jednak moim zdaniem liderami powinny być instytucje, które na danym terenie czują się silne w tym by promować i rozwijać ekonomię społeczną. Nie koniecznie muszą to być OPS ale jeżeli są na swoim terenie dobrymi liderami i mają dobrą kadrę mogą to robić. W małych gminach, przy małej ilości pracowników i jeszcze mniejszej ilości środków na działania OPS-u jest to dodatkowe duże wyzwanie i zadanie, którego często nie ma kto pociągnąć, np. w przypadku KIS-u dobrze byłoby, by prowadzenie go nie było dodatkowym zadaniem pracownika socjalnego tylko by zajmowała się tym osoba, która czuje ten temat, będzie miała czas na pogłębianie wiedzy i zajmowanie się tym zagadnieniem a to z reguły wiąże się z dodatkowym zatrudnieniem.”

Uzyskane w badaniu odpowiedzi na pytanie o preferowanych liderów, obok przekonania o potrzebie współpracy, pokazały także przeświadczenie o niezdolności organizacji sektora pozarządowego (stowarzyszeń, fundacji) do samodzielnego pełnienia tej funkcji. Organizacje te uzyskały niemal o 20% wskazań mniej od jednostek sektora publicznego.

Interesowało nas także jakie rodzaje działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej uznawane są za najpilniejsze. Tabela nr 6 przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące tej kwestii. Na uwagę zasługuje to, że najwięcej wskazań uzyskały te kategorie działań, które odnoszą się do sfery świadomości. Szkolenia, edukacja, informacja oraz promocja i propagowanie dobrych praktyk uzyskały łącznie niemal 44% wskazań. Analizując dane w tej tabeli, można sformułować przypuszczenie, że większość przedstawicieli sektora publicznego i biznesu uznaje przygotowanie poszczególnych podmiotów za niewystarczające do tego, by podjąć działania bezpośrednio związane z aktywizacją osób wykluczonych. Potrzebna jest, ich zdaniem szeroka akcja informacyjna, szkolenia, promocja, opracowanie strategii i zatrudnienie specjalistów.

Tabela 6. Najpilniejsze działania na rzecz rozwoju ekonomii społecznej

Lp.	Rodzaje podmiotów	Liczba wskazań	
		N	%
1.	Szkolenia, edukacja, informacja	23	23,9
2.	Promocja, propagowanie dobrych praktyk	19	20
3.	Wsparcie finansowe	12	12,5
4.	Doradztwo	10	10,4
5.	Aktywizacja wykluczonych, rozwój spółdzielczości	11	11,4
6.	Zatrudnienie specjalistów	5	5,2
7.	Partnerstwo, współpraca	6	6,2
8.	Opracowanie strategii	4	4,2
9.	Inne	6	6,2
Ogółem		96	100

Współpraca międzysektorowa na rzecz ekonomii społecznej

Analizę zakresu i jakości współpracy międzysektorowej na rzecz ekonomii społecznej rozpoczęliśmy od rozpoznania liczby podmiotów współpracujących z organizacjami reprezentującymi inne sektory

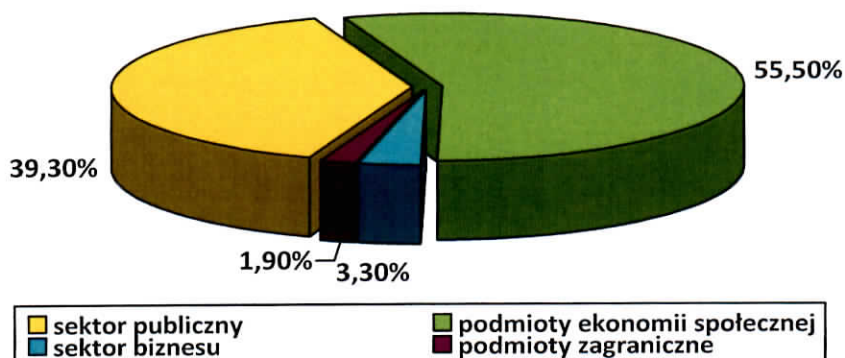

oraz od ustalenia rodzaju podmiotów najczęściej pracujących wspólnie. Na pytanie dotyczące podejmowanych rodzajów działań wspólnych odpowiadali przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubuskim z wyłączeniem przedstawicieli jednostek publicznych i biznesu. Badani w 80% wskazywali, że podejmują wspólne działania na rzecz ekonomii społecznej z przedstawicielami innych organizacji.

Analiza pytania otwartego dotyczącego nazwy współpracujących z respondentami podmiotów wykazała liczbę 360 organizacji, które wskazywano jako podstawowych partnerów podejmowanych działań. Najczęściej (203 wskazania) odnoszono się do współpracy z instytucjami sektora publicznego, reprezentowanymi głównie przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, urzędy miast i gmin, powiatowe urzędy pracy, powiatowe centra pomocy rodzinie, miejskie i gminne ośrodki pomocy społecznej, starostwa powiatowe, domy pomocy społecznej. Rzadziej wymieniane były: szkoły, sądy, szpitale, hospicja, policja, straż miejska, ośrodki szkolno-wychowawcze, biblioteki miejskie, a także Filharmonia Zielonogórska, Teatr Lubuski, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie, Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Żarach i Uniwersytet Zielonogórski. Drugie miejsce co do liczby wskazań osiągnęły fundacje i stowarzyszenia z regionu (144 odpowiedzi). Dla przykładu można tu wymienić: Caritas Zielona Góra, Fundacja Stefana Batorego, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Stowarzyszenia Amazonek, Stowarzyszenie Zastępczego Rodzicielstwa, Stowarzyszenie Dzieci Niepełnosprawnych „Tacy sami”, Fundacja „Nasz Dom”, Fundacja na rzecz Collegium Polonicum, Koła Łowieckie Gorzowskiego Okręgu PZŁ, Stowarzyszenie Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna, Stowarzyszenie Nasza Wieś Tradycja Przyszłość Świebodzin, Stowarzyszenie Klub Abstynenta 24 Godziny w Gorzowie Wielkopolskim, Stowarzyszenie Misjonek Św. Klary w Międzyrzeczu, Stowarzyszenie Pracowników Służb Społecznych, Schronisko dla Bezdomnych Zwierząt w Gorzowie Wielkopolskim. Najrzadziej wskazywano na współpracę z sektorem biznesu (12 podmiotów), który był głównie reprezentowany przez hurtownie, sklepy i dwie duże firmy z regionu. Respondenci zaznaczali również podtrzymywanie współpracy zagranicznej. Tego typu odniesienia pojawiły się w próbie sześć razy i wskazywały na instytucje mieszczące się na terenie Niemiec i Francji. Należały do nich: Wohnzentrum Wippra w Saksonii; Turmvilla w Bad Muskau, Fundacja na rzecz Dzieci i Młodzieży w Cottbus oraz Internationale Jugendbauhütte Gartendenkmalpflege w Poczdamie czy straż francuska. Badanie wykazało ponadto współpracę w dwóch partnerstwach:

1. Na rzecz źródeł energii odnawialnych z Niemieckim Forum Innowacji i Działań Badawczo - Rozwojowych OZE.
2. Na rzecz komunikacji kolejowej Berlin-Gorzów Wielkopolski z IGOB Interessengemeinschaft Eisenbahn Berlin-Gorzów.

Dokładny udział liczby wskazań na poszczególne sektory współpracy przedstawia wykres nr 8.

Wykres 9. Pochodzenie podmiotów współpracujących z badanymi w ramach ekonomii społecznej.

Podsumowując przedstawione w tej części raportu wyniki, stwierdzić należy, że w regionie lubuskim istnieje przychylność dla dalszych działań na rzecz ekonomii społecznej. Wśród badanych z sektorów: publicznego i biznesu 95% docenia ich wagę i widzi potrzebę dalszych starań. Diagnozowane organizacje włączają się już w tworzenie planów rozwoju ekonomii społecznej (prawie 30%) oraz w prowadzenie szkoleń na jej rzecz (prawie 58% podmiotów). Plany badanych organizacji również związane są z ideą przedsiębiorczości społecznej. Tym samym kolejne 30% badanych zamierza w dalszym ciągu uczestniczyć w pracach programowych nad strategią ekonomii społecznej w województwie, bądź reprezentowanych przez nich powiatach i gminach oraz uczestniczyć w szkoleniach z ekonomii społecznej lub je prowadzić. W województwie lubuskim istnieją również podwaliny współpracy międzysektorowej. Badani w 80% wskazywali, że podejmują wspólne działania na rzecz ekonomii społecznej z przedstawicielami innych organizacji. Najczęściej odnoszono się do współpracy z instytucjami sektora publicznego i organizacji non-profit (fundacje i stowarzyszenia z regionu). Organizacje sektora biznesu są w tej kwestii mocno niedoreprezentowane i były wskazane tylko przez 12 podmiotów. Zebrany materiał badawczy świadczy więc o dużej przychylności dla rozwoju ekonomii społecznej w regionie, co jednak ważne szczególnie wśród jednostek sektora publicznego, które w większości są już zaangażowane w jej upowszechnianie, a działania z nią związane mają zapisane w swoich statutach. Mówi również o niewielkim zaangażowaniu w tę ideę przedstawicieli biznesu.

1.6 Czynniki i bariery rozwoju lubuskiej ekonomii społecznej

Jednym z podstawowych warunków skutecznego działania na rzecz rozwoju ekonomii społecznej jest ocena jej stanu, dającego się uchwycić poprzez analizę kondycji podmiotów ekonomii społecznej

oraz barier w ich funkcjonowaniu. Trafne ustalenie sposobu widzenia owych czynników przez zaangażowanych w tworzenie planów rozwoju idei ekonomii społecznej w województwie lubuskim jest warunkiem koniecznym i niezbędnym dla konceptualizacji rzetelnych strategii, misji i przypisanych do nich systemów celów. Z tego powodu w prezentowanym badaniu zostały zawarte również pytania o ocenę stanu ekonomii społecznej w województwie lubuskim, zakresu potrzeb związanych z nią podmiotów oraz przeszkód w ich rozwoju, a także ich plany organizacyjnego rozwoju na najbliższe lata. Naszym celem w tym rozdziale jest więc przedstawienie oceny działania podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubuskim oraz zaprezentowanie wskazywanych przez nie planów na przyszłość w ramach odpowiedzi na pytanie o perspektywy rozwoju badanego zjawiska.

Ocena stanu lubuskiej ekonomii społecznej

Jednym z zadań badawczych było znalezienie informacji na temat oceny stanu rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim, dokonywanej przez kierownictwo reprezentowanych przez respondentów organizacji. Analiza odpowiedzi na tak sformułowane pytanie wykazała, że większość badanych oceniła go jako raczej niezadowolający (38,6%), a dodatkowe 10,5% jako zdecydowanie niezadowolający. Zsumowanie tych dwóch kategorii odpowiedzi daje podstawy dla tezy o niewystarczającym rozwoju ekonomii społecznej w regionie, wskazywanym przez prawie połowę badanych (49,1%). Zadowolonych ze stanu ekonomii społecznej w województwie było zaledwie 2% a raczej zadowolonych prawie 25%. Warto jednak zaznaczyć, że ¼ badanych nie miała zdania w tej kwestii.

Biorąc pod uwagę omówione powyżej niskie oceny stanu ekonomii społecznej w województwie lubuskim, warto ustalić, co przedstawiciele badanych jednostek sektora publicznego i biznesu uznają za największą barierę rozwoju tej formy rozwiązywania problemów społecznych. W tabeli nr 7 przedstawiamy rozkład odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące tej właśnie kwestii.

Tabela 7. Bariery rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim w opinii przedstawicieli sektora publicznego i sektora biznesu

Lp.	Rodzaje podmiotów	Liczba wskazań	
		N	%
1.	Brak odpowiedniej wiedzy	29	35
2.	Brak środków finansowych	11	13,3
3.	Negatywne nastawienie władz i urzędników	10	12,1
4.	Braki kadrowe	9	10,8
5.	Bierność, brak zainteresowania wśród potencjalnych beneficjentów	7	8,4
6.	Ułomne prawo	6	7,2
7.	Brak zapotrzebowania na usługi podmiotów ekonomii społecznej	2	2,4
8.	Inne	9	10,8
Ogółem		83	100

Na podstawie analizy wypowiedzi respondentów wyodrębniliśmy 83 wskazania różnorodnych barier, które następnie przypisaliśmy do ośmiu kategorii. Najwięcej wskazań mieści się w kategorii „Brak odpowiedniej wiedzy”. Warto dodać, że respondenci często wskazywali o czyją niewiedzę chodzi. Najczęściej mieli na myśli ogół społeczeństwa, jednak w wielu przypadkach dodawali, że barierą jest też niewiedza władz. Ten punkt widzenia dobrze ilustruje cytowana niżej wypowiedź:

„Brak dostatecznej wiedzy zarówno ze strony społeczności lokalnej, jak i samych „decydentów”, władz samorządowych - strach przed finansowaniem kolejnego „tworu” - obawy związane z funkcjonowaniem podmiotów ekonomii społecznej, utrzymywaniem się ich na rynku i ewentualnym upadkiem.”

Zauważmy, że w cytowanej wypowiedzi, oprócz braku wiedzy wskazuje się na obawy, a nawet strach decydentów jako barierę rozwoju ekonomii społecznej. Okazuje się, że ta przeszkoda jest częściej wymieniana niż na przykład bierność potencjalnych beneficjentów czy trudności związane z niedoskonałością obowiązującego prawa. Mamy więc podstawy, by sformułować ogólny wniosek, iż bariery wskazywane przez naszych respondentów mają charakter bardziej świadomościowy niż infrastrukturalny czy nawet finansowy. W tym miejscu warto przypomnieć, że większość badanych postuluje przede wszystkim działania na rzecz poszerzenia wiedzy i zmiany nastawienia zarówno społeczności lokalnych jak i władz samorządowych i urzędników.

Samoocena podmiotów ekonomii społecznej

Aby sprawdzić stan funkcjonowania organizacji zadaliśmy pytania dotyczące potrzeb badanych podmiotów oraz barier w ich działaniu. Pytania te były skierowane do podmiotów ekonomii społecznej z wyłączeniem sektora biznesu i jednostek publicznych.

Analiza potrzeb badanych organizacji wykazała najczęstsze wskazywanie potrzeb finansowych. Miały one dwa wymiary:

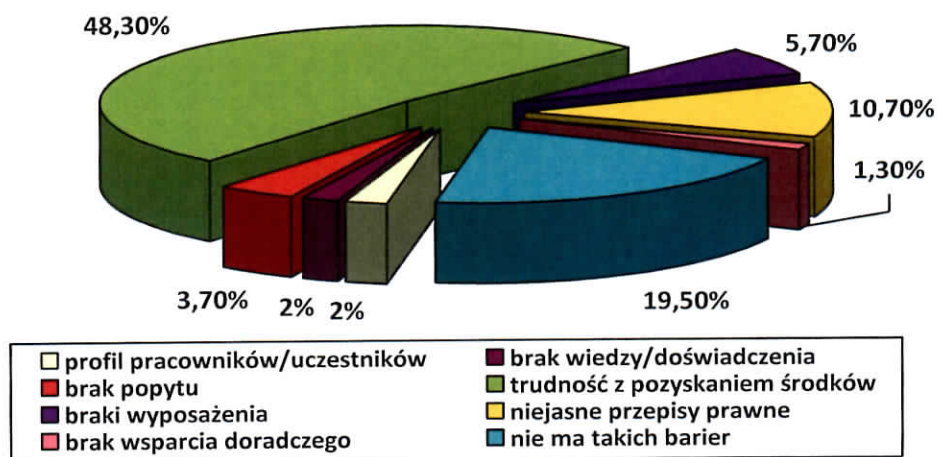
1. Związany z zapewnieniem bieżącej działalności organizacji – 44,5% wskazań.
2. Związane z finansowaniem nowych przedsięwzięć i projektów – 29,1% wskazań.

W sumie brak środków finansowych okazał się być głównym powodem problemów dla prawie 74% badanych organizacji. Pozostałe z kategorii nie otrzymały wysokiej liczby odpowiedzi twierdzących. Prawie 10% respondentów zwracało uwagę na potrzebę większego zaangażowania samorządów lokalnych we wspieranie funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, 6% na potrzeby lokalowe (biura i sale niezbędne do funkcjonowania), 3,7% na potrzeby sprzętowe (komputery, wyposażenie sal itp.) oraz niecałe 2% na potrzebę wsparcia z zakresu prawa i księgowości.

Badani wskazywali również na istnienie barier i słabości utrudniających działalność ekonomiczną ich organizacji. Najczęściej odnoszono się głównie do problemów finansowych określonych jako trudności z pozyskiwaniem środków na rozwój działalności. Drugie miejsce otrzymały niejasne lub zmienne przepisy prawa, a trzecie w kolejności wskazań braki w wyposażeniu sal i biur.

Wśród kategorii, które otrzymały mniej niż 5% odpowiedzi respondentów wystąpiły: brak popytu na wytwarzane dobra i świadczone usługi, brak wiedzy i doświadczenia pracowników organizacji, profil pracowników lub uczestników (np. związany z ich stanem zdrowia, poziomem kwalifikacji) wpływający między innymi na ich poziom wydajności oraz brak zewnętrznego wsparcia doradczego. Szczególnie interesującą na tym tle jest kategoria badanych nie wykazująca żadnych barier w rozwoju, reprezentowana w badaniach przez prawie 20% organizacji. Dokładny rozkład odpowiedzi prezentuje wykres nr 10.

Wykres 10. Bariery działalności podmiotów ekonomii społecznej

Plany i perspektywy rozwoju podmiotów ekonomii społecznej

O plany i perspektywy rozwoju organizacyjnego również zapytaliśmy przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej. Wypowiadając się o przyjętej strategii zarządzania działalnością ekonomiczną na najbliższe 12 miesięcy wskazywali w większości, że zamierzają ją utrzymać na podobnym poziomie do obecnego (56,1%). Ponadto prawie 40% badanych (37,1%) mówiło o chęci zwiększenia skali swojej działalności. W sumie o utrzymaniu poziomu pracy organizacji lub jego podwyższaniu informowało nas 93,2% organizacji. Pozostałe z biorących udział w badaniu przechodzą zaawansowane problemy skutkujące chęcią zmniejszenia skali działalności w 1% wypowiedzi i zamiarem całkowitego zamknięcia organizacji w wymiarze prawie 2% odpowiedzi.

Aby zrozumieć o czym mówią respondenci wskazujący na chęć utrzymania stopnia zaawansowania organizacji lub dążący do jej rozwoju, istotne wydaje się ustalenie, jakie wyniki finansowe przynosiły badane organizacje. Na podstawie pytania dotyczącego zasięgu obrotów dostarczanych w ostatnim roku wiemy, że około ¼ badanych podmiotów (22,5%) nie wykazywała żadnych przepływów aktywów. Kolejna 1/3 informowała nas o wykonaniu transakcji na poziomie do 2 tys. złotych. Trzecie miejsce pod względem ilości wskazań otrzymała kategoria obrotów na poziomie do 5 tys. złotych i otrzymała

17,1% odpowiedzi. Niecałe 10% mówiło o transakcjach na poziomie do 10 tys. złotych. Pozostałe 23% wykazywało obroty wyższe niż 20 tys. rocznie, w tym tylko 10% z nich powyżej 50 tys. Dodatkowo z korelacji dokonanych na bazie prezentowanych dwóch pytań wynika, że większość organizacji chcących utrzymać poziom dotychczasowych obrotów, w minionym roku wykazywała je w przedziale od jednego do 5 tys. złotych.

Ostatnim z zagadnień zakwalifikowanych przez nas do kategorii związanej z oceną planów i perspektyw rozwoju ekonomii społecznej była prośba o ocenę przyszłości reprezentowanych przez respondentów organizacji. Analiza zebranego materiału wykazała bardzo pozytywne nastawienie do przyszłości w ponad połowie badanych podmiotów (52,9%) i raczej pozytywne w kolejnych 40% organizacji. Wskazuje to na pozytywny odbiór obecnej sytuacji badanych i duży optymizm w ocenie możliwości rozwoju w najbliższej przyszłości. Jedynie 5,4% organizacji oceniło swoją przyszłość raczej negatywnie a prawie 2% bardzo negatywnie i są to w większości organizacje wykazujące uprzednio opisywane problemy finansowe, prowadzące w przypadku prawie 2% z nich do planów zamknięcia działalności w najbliższej przyszłości.

Podsumowując ustalenia prezentowane w tym podrozdziale należy się odwołać do dwóch kwestii. Pierwsza związana jest z oceną rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim, druga z oceną sytuacji reprezentowanych podmiotów. Analiza danych związanych z oceną stanu ekonomii społecznej wykazuje duże niezadowolenie. Respondenci mówili o niskim poziomie rozwoju i ocenili go raczej negatywnie (49,1%) dając podstawy dla tezy o niewystarczającym zaawansowaniu ekonomii społecznej w Regionie. Analiza potrzeb badanych organizacji wykazała natomiast duże zapotrzebowanie na wsparcie finansowe, wynikające z problemów z utrzymaniem dotychczasowej działalności (44,5%) oraz braku środków na finansowanie nowych przedsięwzięć i projektów (29,1% wskazań). Badani wskazywali również na istnienie barier i słabości utrudniających działalność ekonomiczną ich organizacji i tu po raz kolejny najczęściej znowu odnoszono się głównie do problemów finansowych określonych jako trudności z pozyskiwaniem środków na rozwój działalności. Mimo tego, większość badanych podmiotów (56,1%) będzie się starać o utrzymanie stosowanej strategii zarządzania działalnością ekonomiczną w najbliższych 12 miesiącach na poziomie podobnym do obecnego i pozytywnie ocenia swoją przyszłość (92,9%).

1.7 Wieloletni regionalny plan działań jako szansa rozwoju lubuskiej ekonomii społecznej

Głównym celem przedstawionych fragmentów diagnozy było ustalenie stanu oraz uwarunkowań rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim. Cel ten obejmował istotne zadanie jakim jest zebranie informacji służących opracowaniu **Wieloletniego regionalnego planu działań**

na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubuskim. Projektując badania i analizując zgromadzone dane, poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania:

- Jaka jest kondycja podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubuskim?
- Jakie są perspektywy ich rozwoju?
- Jaki jest stan i dynamika współpracy międzysektorowej w zakresie innowacyjnych metod rozwiązywania problemów społecznych?

Wyniki diagnozy stanowią podstawę sformułowania następujących wniosków dotyczących stanu i perspektywy rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim:

1) Istotna różnica między liczbą potencjalnych podmiotów ekonomii społecznej a liczbą podmiotów w rzeczywistości stosujących tę metodę rozwiązywania problemów społecznych

W świetle zgromadzonych danych uzasadnione jest twierdzenie, że większość badanych jednostek można określić mianem „potencjalnych podmiotów ekonomii społecznej”. Prawie wszystkie z nich deklarują bowiem cele i działania zgodne z podstawową misją podmiotów ekonomii społecznej. Uzasadnione jest jednak użycie przymiotnika „potencjalne”, ponieważ, jak pokazaliśmy w rozdziale trzecim tylko 11% z nich faktycznie pomaga wykluczonym poprzez stosowanie metod biznesowych. Wynik ten uznaliśmy za najważniejszy wskaźnik słabości badanego sektora w województwie lubuskim. Dodatkowym wskaźnikiem jest kondycja organizacji, które mogłyby, ze względu na swój profil stać się podmiotami lub uczestniczyć w tworzeniu podmiotów ekonomii społecznej. Z naszych badań wynika, że organizacje te liczą niewielu członków (prawie 60% gromadzi mniej niż 30 osób). Są to organizacje stosunkowo młode (59,5% badanych podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubuskim istnieje nie dłużej niż 10 lat) oraz o skali oddziaływania zakrojonej do terenu jednego lub dwóch powiatów (ponad 50%). Trudno określić czy te właściwości organizacji (głównie obywatelskich) mogą być barierą czy atutem. Wydaje się, że wiele zależy od woli i umiejętności współpracy między małymi jednostkami.

2) Duży potencjał współpracy różnorodnych podmiotów na rzecz rozwoju ekonomii społecznej

Ważną przesłankę powyższego wniosku stanowią nasze ustalenia dotyczące opinii przedstawicieli badanych jednostek na temat potrzeby wprowadzania w województwie rozwiązań z zakresu ekonomii społecznej. Pokazaliśmy wyżej, że są one w zdecydowanej większości pozytywne. Wśród badanych jednostek z sektorów: publicznego i biznesu 95% docenia ich wagę i widzi potrzebę dalszych działań. Wiele badanych instytucji nie poprzestaje na deklaracjach poparcia. Wiele z nich włącza się w tworzenie

planów rozwoju ekonomii społecznej (prawie 30%) oraz w prowadzenie szkoleń na jej rzecz (prawie 58% podmiotów). Plany badanych organizacji również związane są z ideą przedsiębiorczości społecznej. 30% badanych zamierza w dalszym ciągu uczestniczyć w pracach programowych nad strategią rozwoju ekonomii społecznej w województwie, bądź reprezentowanych przez nich powiatach i gminach oraz uczestniczyć w szkoleniach z ekonomii społecznej lub je prowadzić.

Bezpośrednim dowodem na wysoki potencjał współpracy są dane dotyczące już podejmowanych i planowanych wspólnych działań. Badani w 80% wskazywali, że podejmują wspólne działania na rzecz ekonomii społecznej z przedstawicielami innych organizacji. Najczęściej odnoszono się do współpracy z instytucjami sektora publicznego i organizacjami non-profit (fundacje i stowarzyszenia z regionu). Opisane tendencje mają o tyle duże znaczenie, że są symptomem tworzenia się i poszerzania pewnego grona zwolenników, a nawet entuzjastów innowacyjnych rozwiązań problemów społecznych. Powstaje pytanie czy to środowisko ma szansę na realizację swoich koncepcji i planów. Próbuąc rozstrzygnąć tę kwestię poświęciliśmy sporo uwagi ocenom stanu rozwoju oraz barierom postrzeganym przez osoby zaangażowane w tworzenie podwalin lubuskiej ekonomii społecznej.

3) Niska ocena i samoocena rozwoju ekonomii społecznej, ale optymistyczna wizja przyszłości

Próbuąc poznać opinie naszych respondentów na temat stanu ekonomii społecznej w województwie lubuskim, kierowaliśmy się dwoma założeniami. Po pierwsze, przyjęliśmy zgodnie z kanonem wiedzy socjologicznej, że subiektywne przekonania aktorów społecznych, wpływają na ich nastawienia i działania. Po drugie, założyliśmy, że nasi respondenci są dobrze poinformowani i ich opinie odzwierciedlają rzeczywisty stan badanego zjawiska.

Dane zaprezentowane w rozdziale piątym wskazują na duże niezadowolenie respondentów. Mówią oni o niezadowalającym rozwoju i stan ekonomii społecznej w województwie lubuskim oceniają raczej negatywnie (49,1%). W świetle odpowiedzi na pytanie o bariery rozwoju ekonomii społecznej największym problemem okazuje się nieodpowiedni poziom wiedzy wśród mieszkańców oraz wśród przedstawicieli władz samorządowych, a także obawy i negatywne nastawienie części decydentów. Respondenci postulują w związku z tym działania o charakterze informacyjnym, edukacyjnym i promocyjnym.

Analiza potrzeb badanych organizacji wykazała natomiast duże zapotrzebowanie na wsparcie finansowe, wynikające z problemów z utrzymaniem dotychczasowej działalności (44,5%) oraz braku środków na finansowanie nowych przedsięwzięć i projektów (29,1% wskazań). Badani wskazywali również na istnienie barier i słabości utrudniających działalność ekonomiczną ich organizacji

i tu po raz kolejny najczęściej odnoszono się głównie do problemów finansowych określonych jako trudności z pozyskiwaniem środków na rozwój działalności.

Nasze analizy dotyczące oceny stanu perspektyw ekonomii społecznej w województwie lubuskim doprowadziły do odkrycia interesującego i krzepiącego zarazem paradoksu. Oceniając raczej negatywnie, a nawet krytycznie stan i warunki rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, większość badanych jednostek (56,1%) deklaruje utrzymanie działalności ekonomicznej w ciągu najbliższych 12 miesięcy na poziomie podobnym do obecnego, co świadczy jednak o dużej dozie optymizmu. I co więcej, zdecydowana większość badanych jednostek pozytywnie ocenia swoją przyszłość (92,9%).

1.8 Rekomendacje

Przedstawiona diagnoza zawiera szereg danych uzasadniających tezę o potrzebie rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim. W opracowaniu przedstawiliśmy zarówno argumenty o charakterze demograficznym, ekonomicznym jak i instytucjonalnym. Rozbieżność między stwierdzoną potrzebą a opisanym stanem skłania do podjęcia na koniec refleksji na temat najpilniejszych decyzji i działań. Pytanie praktyczne, na które próbujemy znaleźć odpowiedź, brzmi następująco: **W jaki sposób ukierunkować i spożytkować zidentyfikowany w badaniach potencjał dla dobra regionu i jego mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych?**

Poniżej przedstawiamy siedem najważniejszych działań, które w świetle zebranych i omówionych danych, mogą przyczynić się do rozwoju ekonomii społecznej w województwie lubuskim. Działania te, naszym zdaniem, mają charakter komplementarny i pominięcie lub zlekceważenie części z nich może zadecydować o niepowodzeniu pozostałych.

1) Wyodrębnienie regionalnego koordynatora instytucjonalnego

Badane osoby wyrażały przekonanie, że ekonomia społeczna jest sprawą wszystkich sektorów. Jednak najczęściej wskazywano jednostki sektora publicznego jako odpowiedzialne za wprowadzanie i koordynację nowych rozwiązań. Ekonomia społeczna w regionie powinna mieć swoją „głowę” i „twarz” w postaci wiodącej, odpowiedzialnej instytucji. Wśród wskazywanych jednostek najczęściej wymieniano Urząd Marszałkowski. Biorąc to pod uwagę należy uznać za właściwe rozwiązanie powierzenie odpowiedzialności podlegającemu Urzędowi Marszałkowskiemu Regionalnemu Ośrodkowi Polityki Społecznej.

2) Upowszechnianie informacji na temat ekonomii społecznej

Wielu respondentów wskazywało brak odpowiedniej informacji jako barierę rozwoju ekonomii społecznej. Jest to rozwiązanie nowatorskie, dlatego opinia publiczna musi być przekonana

o jego słuszności. Szczególnie dotyczy to zmiany systemu pomocy, której istotą jest rozdawnictwo na taki, który wiąże się z osobistą odpowiedzialnością i aktywnością ekonomiczną.

3) Lobbing na rzecz ekonomii społecznej

Według badanych osób inną ważną barierę stanowi mentalność decydentów (radnych, wójtów, burmistrzów itp.). Mają oni szereg obaw związanych z wprowadzeniem nowych rozwiązań. Istnieje więc potrzeba wykorzystania różnych okazji (debaty, zebrania, konferencje itp.) do przekonywania osób, które mają największy wpływ na lokalne społeczności. Pozyskanie sojuszników w osobach lokalnych autorytetów formalnych i nieformalnych może być momentem zwrotnym we wprowadzaniu rozwiązań z zakresu ekonomii społecznej w gminie czy powiecie.

4) Edukacja na wszystkich szczeblach

Niewiedza lub niedostateczna wiedza na temat możliwości tkwiących w ekonomii społecznej są kolejną barierą sygnalizowaną przez respondentów. Przekazywanie informacji, a także przekonywanie uczniów i studentów o potrzebie i sposobach aktywizacji osób wykluczonych jest kolejnym warunkiem rozwoju ekonomii społecznej.

5) Przygotowanie profesjonalnych liderów lokalnych

Lubuskiej ekonomii społecznej – o czym mówiło wielu respondentów – potrzebni są profesjonalni liderzy lokalni. Trzeba przygotować, na przykład w ramach studiów podyplomowych, liczną grupę osób, które będą na poziomie swoich gmin i powiatów przeprowadzać odpowiednie zmiany.

6) Uruchomienie systemu doradztwa

Niezbędnym czynnikiem powstawania i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej jest system doradztwa. W czasie tworzenia tego opracowania rozstrzygana jest kwestia dwóch ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w regionie (OWES). Ich odpowiednie zorganizowanie jest warunkiem powodzenia wielu inicjatyw w tej dziedzinie.

7) Uruchomienie systemu wsparcia finansowego dla podmiotów ekonomii społecznej

Większość badanych podmiotów zgłaszało potrzebę uzyskania wsparcia finansowego. Potrzebny jest system dotowania i kredytowania, dający szansę uruchomienia i rozwoju nowych inicjatyw. Władze województwa przygotowują odpowiednie rozwiązania, które mają szansę być wprowadzone już w bieżącym roku.

***

Zaprezentowany w tym opracowaniu **Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubuskim** może stanowić ważny czynnik rozwoju tej formy rozwiązywania problemów społecznych. Dokument ten spełnia bowiem kilka istotnych wymogów:

- 1) Jasne i precyzyjne określenie celów, priorytetów, działań i oczekiwanych rezultatów
- 2) Określenie planu finansowego
- 3) Zgodność z celami i zadaniami określonymi w dokumentach strategicznych, a szczególnie w Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego
- 4) Zgodność z potrzebami społecznymi
- 5) Zgodność z potrzebami podmiotów ekonomii społecznej zidentyfikowanymi w diagnozie
- 6) Zgodność z oczekiwaniami jednostek organizacyjnych otoczenia instytucjonalnego ekonomii społecznej

Skonstruowany według wymienionych wymogów i zasad Plan stanowi oczywiście jedynie szansę, ale nie gwarantuje powodzenia działań na rzecz ekonomii społecznej. Sukces w dużym stopniu zależy od determinacji władz województwa, przedstawicieli różnorodnych instytucji publicznych i organizacji obywatelskich we wprowadzaniu go w życie. Wiele zależy też od umiejętności współpracy między wymienionymi podmiotami. Biorąc pod uwagę istotne społecznie cele, którym ma służyć omawiany dokument, można liczyć na to, że zostanie on skutecznie wykorzystany i przyczyni się w ten sposób do poprawy jakości życia Lubuszan.

Część II

WIELOLETNI REGIONALNY PLAN DZIAŁAŃ NA RZECZ PROMOCJI I UPOWSZECHNIENIA EKONOMII SPOŁECZNEJ ORAZ ROZWOJU INSTYTUCJI SEKTORA EKONOMII SPOŁECZNEJ I JEJ OTOCZENIA W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM

2.1. Cele i rezultaty Wieloletniego regionalnego planu działań

Główny cel Wieloletniego regionalnego planu działań

WZROST ZNACZENIA EKONOMII SPOŁECZNEJ DLA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO
--

Realizacja tego celu będzie oceniona poprzez następujące rezultaty,

- liczba podmiotów w województwie
- liczba osób zatrudnionych na 1000 mieszkańców
- liczba gmin/powiatów realizujących wsparcie dla ekonomii społecznej

Cel główny zrealizowany zostanie poprzez cztery cele szczegółowe:

- 1) **Budowa zintegrowanego systemu wsparcia rozwoju ekonomii społecznej** – obejmującego stworzenie infrastruktury wsparcia dla ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w województwie wraz z zapewnieniem koordynacji działań władz publicznych na rzecz włączenia problematyki ekonomii społecznej do polityk publicznych. Realizacja celu będzie oceniona poprzez liczbę osób i podmiotów objętych wsparciem.
- 2) **Zwiększenie świadomości i partycypacji społeczności lokalnych w rozwoju ekonomii społecznej** - obejmujące działania zarówno edukacyjne jak i promocyjne mające na celu wzrost aktywności obywatelskiej na rzecz społeczności lokalnych, zwiększenie udziału obywateli w podejmowaniu decyzji we wspólnotach samorządowych. Realizacja celu będzie oceniona poprzez liczbę gmin/powiatów, które wpisały ekonomię społeczną do strategii i do programów współpracy, liczbę gmin/powiatów stosujących klauzule społeczne.
- 3) **Zwiększenie udziału podmiotów ekonomii społecznej w realizacji regionalnych i lokalnych polityk publicznych w tym usług użyteczności publicznej** – obejmujące działania promujące realizację działań publicznych przez podmioty zewnętrzne, a w szczególności podmioty ekonomii społecznej, zwłaszcza w działaniach związanych z priorytetami rozwojowymi województwa, oraz rozwojem społeczności lokalnych. Realizacja celu będzie oceniona poprzez liczbę oraz kwotę zadań powierzonych, liczbę podpisanych umów oraz wartość środków przeznaczonych

na realizację usług publicznych, oraz zakres udziału w poszczególnych rynkach usług: socjalnych, turystycznych i innych.

- 4) **Wzrost aktywności zawodowej poprzez system integracji i reintegracji zawodowej i społecznej – obejmujące działania adresowane ściśle do młodzieży, w związku z rosnącym brakiem miejsc pracy i tendencjami migracyjnymi oraz do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które nie mają szans na zatrudnienie u przedsiębiorców.** Realizacja celu będzie oceniona poprzez liczbę osób objętych ścieżką reintegracji i liczbę zatrudnionych.

Działania programu będą realizowane horyzontalnie na trzech poziomach:

- Włączenia ekonomii społecznej w strategię rozwoju województwa w obszarach ekologii, turystyki i działań transgranicznych – poszukiwanie przestrzeni dla podmiotów ekonomii społecznej.
- Włączenia się ekonomii społecznej w kwestię sytuacji młodzieży w celu przeciwdziałania migracjom – rozwiązywanie istotnego problemu społecznego województwa.
- Włączenia się ekonomii społecznej w działania na rzecz rozwoju społeczności lokalnych – tworzenie społecznie odpowiedzialnego terytorium jako włączenia się do całościowej polityki rozwoju ekonomii społecznej w Polsce.

Przedstawione powyżej cele realizowane będą za pomocą konkretnych działań (kierunków interwencji publicznej).

2.2. Cele szczegółowe, priorytety, działania

CEL SZCZEGÓŁOWY	PRIORYTETY	DZIAŁANIA
Cel I. Budowa zintegrowanego systemu wsparcia rozwoju ekonomii społecznej	Priorytet I Koordynacja i instytucjonalizacja ekonomii społecznej	<p>Działanie I.1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze jako koordynator działań.</p> <p>Zadaniem ROPS będzie koordynowanie wszystkich działań odnoszących się do ekonomii społecznej w województwie, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ koordynację i monitorowanie realizacji Wieloletniego regionalnego planu działań; ▪ koordynowanie działań infrastruktury wsparcia ekonomii społecznej w województwie; ▪ wspieranie działań w zakresie ekonomii społecznej w odniesieniu do współpracy z samorządami powiatowymi i samorządami gminnymi; ▪ kreowanie wizerunku i marki ekonomii społecznej w województwie. <p>wskaźnik: liczba podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubuskim;</p> <p>wskaźnik: liczba gmin i powiatów zaangażowanych we wspieranie podmiotów ekonomii społecznej;</p> <p>wskaźnik: liczba publikacji prasowych i internetowych, kampanii oraz audycji radiowych dotyczących zagadnień związanych z ekonomią społeczną.</p> <hr/> <p>Działanie I.2. Rada Programowa Partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej jako regionalne forum ekonomii społecznej.</p> <p>Dotychczasowa Rada Programowa otrzyma zadania o charakterze konsultacyjnym, monitorującym i inicjującym działania podejmowane w województwie w zakresie ekonomii społecznej. Rada, będzie inicjowała (wnioskowała do różnych instytucji) realizację badań, opracowywania programów, ekspertyz, analiz, wydawnictw i konkursów dotyczących rynku pracy w zakresie ekonomii społecznej (po uzyskaniu akceptacji $\frac{3}{4}$ członków rady).</p> <p>wskaźnik: liczba spotkań w ramach forum ekonomii społecznej;</p> <p>wskaźnik: liczba podmiotów uczestniczących w spotkaniach Rady Programowej Partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej.</p>

		<p>Działanie I.3. Współpraca ze Zrzeszeniem Prezydentów, Burmistrzów i Wójtów Województwa Lubuskiego.</p> <p>Z uwagi na istotną rolę samorządu terytorialnego w rozwoju ekonomii społecznej, zarówno ROPS jak i Rada Programowa określą zasady współpracy ze Zrzeszeniem, zasady zgłaszania i konsultowania problematyki ekonomii społecznej z tym gremium, jak również udziału reprezentantów Zrzeszenia w Radzie Programowej.</p> <p>wskaźnik: liczba reprezentantów Zrzeszenia uczestniczących w spotkaniach Rady Programowej Partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej;</p> <p>wskaźnik: liczba gmin/powiatów, które uwzględniły problematykę ekonomii społecznej w dokumentach programowych;</p> <p>wskaźnik: liczba PES zaangażowanych w tworzenie dokumentów lokalnych i regionalnych</p>
	<p>Priorytet II Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej</p>	<p>Działanie II.1. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej.</p> <p>Zgodnie z analizą terytorialną i komunikacyjną województwa lubuskiego, na obszarze województwa powinny funkcjonować dwa ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, których zadaniem powinno być:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowywanie osób fizycznych oraz jednostek samorządu terytorialnego do zakładania przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych - działanie to powinno być realizowane poprzez animację lokalną i stały kontakt ze wspólnotami samorządowymi oraz szkolenia dla osób i grup założycielskich; ▪ wspieranie istniejących przedsiębiorstw społecznych, m.in. poprzez doradztwo prawne oraz usługi finansowe, marketingowe, księgowo. <p>Ośrodki te muszą posiadać akredytację Krajowego Centrum Ekonomii Społecznej.</p> <p>wskaźnik: liczba organizacji pozarządowych, które rozpoczęły swoją działalność gospodarczą przy wsparciu OWES;</p> <p>wskaźnik: liczba osób, które znalazły zatrudnienie w PES dzięki działalności OWES.</p>